

היום נלמד בעזרת ה':

הוריות דף ב

אם בית דין הורו הוראה לעשות עבירה, והלכו רוב הציבור ועשו על פיהם, ולאחר מכן בית דין חזרו בהם והודיעו שטעו בהוראה ואסור לעשות זאת. צריך להביא קרבן 'פר העלם דבר של ציבור' (ונחלקו הדעות מי מביא אותו, האם ב"ד או הציבור). אבל אם רק אדם פרטי עשה את העבירה על פי בית דין, אין חיוב של פר העלם דבר של ציבור, אבל האיש עצמו פטור מלהביא קרבן חטאת על העבירה.

משנה: הורו בית דין: בית דין נתנו הוראה בטעות שמותר לעבור עבירה, כגון שאמרו שמותר לאכול חֵלֵב או דם, ושמע אדם את ההיתר והלך ואכל את החלב או הדם, הוא פטור מלהביא קרבן חטאת. בגלל שהוא 'תלה בב"ד' כלומר עשה זאת על פי בית דין.

בין שעשו ועשה עמהן: אין הבדל אם בית דין עצמם עשו את העבירה שהתירו, והוא עשה יחד איתם. או שהם עשו והוא עשה אחריהם. או שהם לא עשו ורק הוא עשה לבדו.

הורו בית דין וידע אחד מהן שטעו: כלומר אחד מהדיינים ידע שההוראה הזו היא טעות, או שתלמיד חכם שהוא ראוי להוראה ידע שזו טעות, ובכל אופן הוא הלך ועשה את העבירה על פי הוראת הבית דין. בכזה מקרה הוא חייב חטאת, כי הוא לא עשה את המעשה בגלל ההוראה של בית דין, שהרי הוא יודע שהם טעו, אלא עשה זאת על פי עצמו.

נמרא: אמר שמואל: הדין הזה שאם בית דין הורו הוראה לעבור עבירה ועשו רוב הציבור על פיהם יש חיוב להביא 'פר העלם דבר', זהו דוקא כשב"ד אמרו להם 'מותרין אתם'. אבל אם בית דין דנו ביניהם והציבור הבין מתוך הדברים שהם פוסקים להיתר, אך לא היתה הוראה של הבית דין להיתר, אין קרבן. (והוא הדין ביחיד שעשה על פי בית דין, דוקא אם הורו לו 'מותר אתה').

רב דימי מנהרדעא: חולק וסובר שאין זה מספיק, וצריך שב"ד יאמרו במפורש 'מותרין אתם לעשות'. והטעם, כי אמירת 'מותרים אתם' עדיין אינה נחשבת להוראה גמורה.

אמר אביי אף אנן נמי תנינא: כך למדנו במשנה כדעת רב דימי. מדובר שם ב'זקן ממרא' (= חכם החולק על הסנהדרין), אם החכם שמע את דעת הסנהדרין וחזר לעירו והמשיך ללמד כשיטתו, הוא פטור מעונש מוות. אבל אם הוא הורה לעשות כדעתו, הוא חייב. מהלשון 'לעשות' מדוייק כרב דימי.

א"ר אבא אף אנן נמי תנינא: אשה עגונה שבעלה נעלם, ובא עד אחד והעיד שהוא מת, והורו לה בית דין להנשא. כלומר הם לא רק התירו לה אלא הורו לה לעשות (כרב דימי!). ואם אחר כך פתאום חזר בעלה הראשון, היא פטורה מקרבן. אבל אם לאחר ההיתר של ב"ד היא הלכה וזינתה, כשבא בעלה היא חייבת קרבן. בגלל שב"ד התירו לה רק להתחתן. וכשהיא זינתה היא לא עשתה זאת על פי בית דין אלא על פי עצמה.

אמר רבינא אף אנן נמי תנינא: מלשון משנתנו 'הורו ב"ד לעבור' משמע כרב דימי שהורו לעשות.

הגמרא מסכמת 'תו לא מידי'. כלומר אין מה לדבר בזה יותר כי מוכח כבר דימי.

לשון אחר -

איכא דאמרי: יש אומרים נוסח אחר שבו הדעות של שמואל ורב דימי הפוכות. והאמוראים הנ"ל מקשים מהמשניות הנ"ל לרב דימי. והגמרא מסכמת שאין מה לדבר בזה יותר כי מוכח שלא כרב דימי.

למדנו במשנה - והלך היחיד ועשה שוגג על פיהם:

קושיא: וניתני 'ועשה על פיהם', 'שוגג' למה לי?

אמר רבא: המשנה מחדשת שני דברים. [א.] 'שוגג', לאתויי הורו ב"ד שחלב מותר ונתחלף לו חלב בשומן ואכלו פטור: אם בית דין הורו שחלב מותר, אבל האיש רצה לאכול שומן ובשוגג התחלף לו השומן בחלב ואכל חלב, הוא פטור מקרבן. למרות שלא עשה זאת על פי בית דין שהרי רצה לאכול שומן. אבל מכיון שאפילו

אם היה יודע שזה חלב הוא לא היה פורש מאכילתו, בגלל שבית דין הורו לו שמותר לאכול חלב, אם כן זה נחשב שהוא תולה בבית דין. [ב.] **'על פיהם', 'על פיהם ממש:** אם בית דין הורו שחלב מותר והוא הלך ואכל חלב.

ואיכא דאמרי: רבא אומר הפוך. המשנה באה להדגיש שהוא 'שוגג על פיהם' דוקא (כלומר המקרה ה-ב' הנ"ל), ולא שוגג שנתחלף לו חלב בשומן ואכלו (המקרה ה-א הנ"ל), כי אז הוא חייב קרבן.

מילתא דפשיטא ליה לרבא, קמיבעיא ליה לרמי בר חמא וכו': הדין הנ"ל שהיה פשוט לרבא, הסתפק בו רמי בר חמא. מה הדין כשהורו כ"ד שחלב מותר, ונתחלף לו חלב בשומן ואכלו?

אמר רבא: רבא מביא ראייה לספק ממשנתנו, כמו הלשון הראשון הנ"ל בדעת רבא ש'שוגג על פיהם' בא ללמד גם על העושה 'על פיהם', וגם על העושה כ'שוגג' (דהיינו שהורו כ"ד שחלב מותר ונתחלף לו חלב בשומן ואכלו) פטור.

דחייה: דלמא 'שוגג על פיהם' הוא דפטור, אבל נתחלף לו חלב בשומן ואכלו חייב: וכמו הלשון השני הנ"ל בדעת רבא.

איכא דאמרי: רבא הביא ראייה לספק ממשנתנו בכיוון ההפוך (כמו הלשון השני בדעת רבא). שדוקא כשעשה 'שוגג על פיהם' פטור, ולא כשנתחלף לו חלב בשומן ואכלו שאז חייב.

דחייה: דלמא 'או שוגג או על פיהם': וכמו הלשון הראשון בדעת רבא.

בפלוגתא: דברים אלו כבר שנויים במחלוקת קדומה של אמוראים. נחלקו בזה רב ורבי יוחנן.

קושיא על רבי יוחנן: **מיתיבי מעם הארץ בעשותה וכו':** מומר העובר עבירות במזיד, אינו יכול להתכפר בקרבן חטאת אם עבר עבירה בשוגג. שנאמר בקרבן חטאת "וְאִם נִפְשׁ אַחַת תִּחַטָּא בְשִׁגְגָה מֵעַם הָאָרֶץ" דוקא אם העובר העבירה בא מתוך העם ולא מומר שפרש מהציבור.

רבי שמעון בן יוסי אומר משום רבי שמעון: נאמר "וְאִם נָפֵשׁ אַחַת תִּחְטָא בְּשַׁגְגָה מִעַם הָאָרֶץ בְּעִשְׂתָּהּ אַחַת מִמִּצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תִעֲשֶׂינָהּ וְאִשָּׁם. או הוֹדַע אֵלָיו חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא וְהִבִּיא קֶרְבָּנוּ...". משמע שרק 'השב מידיעתו' מביא קרבן, כלומר שאם היה יודע שיש איסור בדבר היה נמנע מלעשותו, אז הוא חייב בקרבן. אבל מומר שהיה עובר את העבירה אף אם היה יודע שיש איסור בדבר, לא מביא קרבן על שגגתו.

ואם איתא הא לא שב מידיעתו הוא: הקושיא - לפי דברי רבי יוחנן קשה, מדוע אם הורו ב"ד שחלב מותר ונתחלף לו שומן בחלב הוא חייב חטאת? הרי גם אם היה יודע שזה חלב הוא לא היה נמנע מלאוכלו, ובכזה מקרה אין חיוב חטאת.

רב פפא מתרץ: כיון שאם היה נודע הדבר לב"ד והם היו חוזרים בהם, גם הוא היה חוזר בו, זה נקרא שהוא 'שב מידיעתו'.

אמר רבא: לדעת רב שהוא פטור מקרבן, בכל אופן מודה רב שאם חצי מהציבור עשו ממש על פי בית דין ואכלו חלב, ואיש אחד נתבלבל לו בין שומן לחלב, הוא לא מצטרף לציבור בכדי להפוך את המצב לרוב ציבור שעשו בהוראת ב"ד.

למדנו במשנה - בין שעשו ועשה עמהן כו':

קושיא: למה ליה למיתנא כל הני? מדוע צריכה המשנה לכתוב את כל שלושת המקרים הללו? בשלמא ברישא מובן שהיא כותבת בסגנון 'לא זו אף זו'. כלומר לא רק שהוא פטור במקרה שהוא עשה ביחד עם ב"ד, אלא אפילו אם עשה אחרים, ולא רק בזה הוא פטור אלא אפילו אם עשה לבדו.

אבל בסיפא קשה, היה צריך להיות כתוב בסדר הפוך. לא רק שעשה לבד חייב, אלא אפילו שעשה אחרי ב"ד, ולא רק זה אלא אפילו אם עשה יחד איתם הוא חייב.

תירוץ: זו ואין צריך לומר זו קתני: המשנה כתבה בסגנון של 'זו ואין צריך לומר זו'.

למדנו במשנה - וידע אחד מהן שטעו או תלמיד וראוי להוראה:

תרתני למה לי? למה צריך שתי דוגמאות (גם אחד מהדיינים וגם תלמיד וראוי להוראה). רבא מתרץ: שלא נחשוב שדווקא תלמיד חכם שהוא גם יודע את הדינים וגם מבין סברות להבין דבר מתוך דבר, אם הוא ידע שהם טעו הוא חייב. אבל אם יש לו רק מעלה אחת, דהיינו או שהוא רק יודע או שהוא רק מבין, הוא לא חייב. קמ"ל שמספיק מעלה אחת.

אמר ליה אביי 'להוראה' גמיר וסביר משמע: הרי אדם שראוי להוראה בהכרח שהוא גם יודע וגם מבין דבר מתוך דבר. ואיך אתה רוצה לומר ש'תלמיד וראוי להוראה' יש לו רק מעלה אחת?

אמר ליה אנא הכי קאמינא: כוונתי, שאם היה כתוב רק 'יודע אחד מהן' הייתי יודע שצריך את שתי המעלות (כמו שלדיין יש את שתיהן). אבל בגלל שכתוב אחר כך 'או תלמיד וראוי להוראה', אנו לומדים מהתוספת המיותרת שמספיק שתהיה בו רק מעלה אחת.

למדנו במשנה - ראוי להוראה וכו':

כגון מאן? כגון מי זה תלמיד וראוי להוראה?

רבא מבאר: כגון שמעון בן עזאי ושמעון בן זומא. אביי מקשה: **כי האי גוונא מזיד הוא:** שהרי הם יודעים את האמת ובכל אופן עברו את העבירה. ומדוע הם נחשבים לשוגגים?

רבא עונה: ולטעמין וכו': ולשיטתך, הרי כתוב במפורש בכרייתא שמדובר בתלמיד כגון שמעון בן עזאי. ובהכרח איך תסביר את הכרייתא? תסביר שאמנם הוא ידע שאסור לעשות את המעשה, אבל הוא טעה ב'מצוה לשמוע דברי חכמים' כלומר הוא חשב שגם בכזה מקרה יש לו מצוה לשמוע בקולם. ולכן הוא שוגג. אם כן גם אני מבאר כך.

למדנו במשנה - זה הכלל התולה בעצמו חייב: והתולה בכ"ד פטור.

קושיא: לאיתויי מאי? מה הכלל הזה בא להוסיף? תירוץ: **לאיתויי מבעט וכו':** 'התולה בעצמו חייב' בא לרבות אדם שתמיד מבעט בהוראות של בית דין, ועכשיו הוא עשה על פיהם, שהוא חייב. כי באמת הוא עושה הכל על פי עצמו. 'והתולה בכ"ד פטור' בא לרבות אם הורו ב"ד ולאחר מכן הם ידעו שטעו וחזרו בהם, אבל

האיש שעבר את העבירה לא ידע שהם כבר חזרו בהם. תירוץ: **הא בהדיא קתני** לה: הרי זה כתוב במפורש במשנה הבאה. תירוץ: **תני והדר מפרש**: בהתחלה התנא כתב זאת בקצרה, ואחר כך הוא פירש זאת בהרחבה.

*

אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי ר' יהודה, אבל חכמים אומרים יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב: משנתנו האומרת שיחיד שעשה על פי הוראת בית דין פטור מחטאת, סוברת כרבי יהודה. אבל חכמים חולקים עליו וסוברים שהוא חייב חטאת.

הגמרא מביאה את המקורות של השיטות.

מאי ר' יהודה? דתניא "אם נפש אחת תחטא בשגגה בעשותה" הרי אלו ג' מעוטין. העושה מפי עצמו חייב בהוראת ב"ד פטור: יש בפסוק הזה שלוש מיעוטים. א. 'נפש'. ב. 'אחת'. ג. 'בעשותה'. (והם נכתארו במסכת שבת). לענינו, המיעוט השלישי בא ללמד שדוקא יחיד שעשה על פי עצמו חייב חטאת, ולא אם עשה על פי בית דין.

מאי רבנן? דתניא עדיין אני אומר וכו': היה מקום לומר שאם מיעוט הקהל חטאו הם חייבים להביא קרבן חטאת, בגלל שאין ב"ד מביאים עליהם פר העלם דבר של ציבור. אבל אם רוב הקהל חטאו הם יהיו פטורים מחטאת, שהרי בית דין מביאים עליהם פר העלם דבר של ציבור. ועל כך נאמר "מעם הארץ" ללמד שאפילו אם רוב הקהל או כולו חטאו הם חייבים חטאת. עד כאן הברייתא.

במאי? הגמרא מבארת על מה מדובר בכרייתא?

אילימא בשגגת מעשה, ב"ד שלא בהוראה ב"ד מאי עבידתיהו? שלא בהוראת בית דין ב"ד מי מיתו שלא בהוראה? אם מדובר שהקהל עברו עבירה שלא על פי הוראת בית דין. אם כן מה הקשר כלל לב"ד? וכי ב"ד צריכים להביא פר העלם דבר על זה?

אלא בהוראה. והא כי כתיב "מעם הארץ" בשגגת מעשה הוא דכתיב: ואם נאמר שמדובר שעשו על פי הוראת בית דין. לא יתכן. כי הפסוק שם מדבר על מקרה

שהאנשים מעם הארץ (= מהקהל) עברו עבירה 'בשוגג', והיינו שהתבלבלו בין חלב לשומן, ולא מדובר שהם טעו כי הלכו אחרי הוראת בית דין (מלבי"ם).

אלא לאו הכי קאמר וכו': אלא בהכרח כוונת הברייתא כך. אם מיעוט הקהל חטאו 'בשגגת מעשה' כלומר לא בגלל הוראת בית דין, הם חייבים חטאת. בגלל שאפילו אם בית דין היו מורים לעבור עבירה והאנשים הללו היו עושים על פיהם, ב"ד לא היו מביאים עליהם פר, משום שהם מקצת מהקהל. אבל הם עצמם היו חייבים אז להביא קרבן חטאת. וממשיכה הברייתא -

יכול רוב צבור שעשו וכו': והמשך הברייתא מתבאר כך. אם כן היה מקום לומר שגם אם רוב הציבור חטאו ב'שגגת מעשה' (כלומר שלא על פי הוראת בית דין), הם יהיו פטורים מחטאת. משום שהרי ב"ד כן היו מביאין עליהם פר 'בהוראה', כלומר אם ב"ד היו מורים להם לעבור עבירה והם היו עוברים על פי בית דין. ועל כך נאמר בקרבן חטאת "מעם הארץ" ללמד שאפילו אם רוב הקהל חטאו ב'שגגת מעשה' הם חייבים חטאת. עד כאן הברייתא.

ומכאן מוכח שיחיד שעשה על פי הוראת בית דין חייב חטאת.

רב פפא מקשה: ממאי דלמא לא הן ולא ב"ד: מניין לנו שכוונת הברייתא (בחלק הראשון) שאם יחידים עשו על פי הוראת בית דין הם צריכים להביא חטאת, בגלל שבית דין לא מביאים עליהם פר? אולי גם ב"ד לא מביאים עליהם פר וגם הם לא מביאים חטאת.

תירוץ: אי הכי מאי איריא דקמהדר על רובא לחיובא? לאו מכלל דמיעוט בהוראה קיימא ליה דמיחייבו בהוראה: אם מיעוט הקהל שחטאו בהוראת בית דין פטורים, אם כן היתה צריכה להיות לנו הוה אמינא שגם כשהם עשו ב'שגגת מעשה' הם צריכים להיות פטורים, והיינו צריכים ללמוד מהפסוק "מעם הארץ" שהם חייבים. בדומה להוה אמינא שהיתה לברייתא לגבי ציבור שחטאו בשגגת מעשה, שיהיו פטורים בגלל שאם היו חוטאים על פי הוראת בית דין הם היו פטורים (כי היו מתכפרים בפר של בית דין), ועל כך מלמד "מעם הארץ".

אם כן מדוע התנא מחזר לחייב בקרבן חטאת דוקא את רוב הציבור שחטאו בשגגת מעשה, ולא את מיעוט הציבור שחטאו בשגגת מעשה? בהכרח משום שהוא סובר

שמיעוט הציבור שחטאו בהוראת בית דין כן חייבים, וממילא כבר אין לנו שום הוה
אמינא ללמוד שהם יהיו פטורים בשגגת מעשה.

הגמרא ממשיכה לבאר את התירוץ -

**ונהדר ברישא על מיעוט' דמיחייב בשגגת מעשה, ולבסוף ניהדר על רובא
לחיובא בשגגת מעשה:** והיתה צריכה הברייתא קודם לחפש את הלימוד לחייב
את מיעוט הקהל שחטאו בשגגת מעשה, ואחר כך לחפש את הלימוד על רוב
הקהל שחטאו בשגגת מעשה.

אלא לאו וכו': אלא מכך שהיא לא עשתה זאת, מוכח שמיעוט שחטאו על פי
הוראת בית דין חייבים חטאת, וכן כשהם חטאו בשגגת מעשה הם חייבים חטאת.